

UDK 27-31:27-247.8

27-184.85

341.31(477)"20"

<https://doi.org/10.53745/bs.93.2.3>

Primljeno: 6. 4. 2023.

Prihvaćeno: 25. 4. 2023.

Prethodno priopćenje

MIR U IVANOVU EVANĐELJU

Arkadiusz KRASICKI

Teološko-katehetski odjel Sveučilišta u Zadru
Ulica dr. Franje Tuđmana 24i, 23 000 Zadar
akrasicki@unizd.hr

Ante DRAŽINA

Teološko-katehetski odjel Sveučilišta u Zadru
Ulica dr. Franje Tuđmana 24i, 23 000 Zadar
adrazina22@unizd.hr

Sažetak

Ovo se istraživanje pokrenulo (ne)prilikom rata u Ukrajini. Nakana autora nije bila govoriti o ratu u biblijskoj dimenziji tog pojma, nego želja za ukazanjem različitosti između *mira* koji svijet ne može dati na isti način na koji ga Bog daje. Jer sam Bog je mir. Ljudska nastojanja oko mira samo su prividna. Zato ovaj članak pokušava približiti pojam *mira* u Ivanovoj perspektivi te ukazati na njegov sadržaj. U ovom se članku istražuje također mogućnost primjenjivanja evanđeoskog teksta na svakodnevnicu. Isus je Mir i samo on može donijeti onaj dugotrajni *mir*. Mir koji pruža Mesija svojoj Crkvi nepresušan je lijek za zdravlje duše i tijela. On pobjeđuje svaki strah i tugu. Sve su to iskusili prvi učenici, a s njima i Crkva.

Ključne riječi: Isus Krist, mir, Duh Sveti, strah, Crkva, radost.

Uvod

Stanje mira oduvijek je cilj svakog razvijenog društva, ali i čovjeka osobno. Mir se postizao na različite načine te se kroz povijest postizanje mira pokazalo dostižnim, no održavanje mira jako teškim. Naime, ukoliko se mir postizao ratovima ili tlačenjem ostalih, kad-tad bi takvom miru došao kraj jer leži na krivim temeljima. Čovjek koji traži osobni mir, često ne vidi Boga kao sudionika u tom procesu. Stoga je, kako bi mir bio dugotrajan, potrebno pronaći njegov

izvor, smisao i njegove dionike. Za tim su tragali mnogi. Mi ćemo također pokušati dati doprinos ovoj temi imajući pred sobom Četvrto evanđelje. Upravo zbog teološke dubine Ivanova evanđelja njegovo viđenje mira može nam pomoći u boljem shvaćanju i življenju onoga što nam uvijek iznova nedostaje u svakom razdoblju povijesti. Također je cilj ovoga rada nastojati dokazati da je Isusov mir koji opisuje Ivan evanđelist ssevremenski pojam i dar za sve ljude koji tragaju za mirom u dubinama svoje duše i u svim dimenzijama ovog svijeta. Rad je strukturiran u dva dijela. U prvom djelu rada donosimo pregled grčkog i hebrejskog pojma *mir*. U drugom djelu služimo se metodom analize i sinteze Isusovih govora iz Ivanova evanđelja u kojima spominje direktno i indirektno riječ *mir*.

1. Mir

Mir ne samo kao pojam nego stvarnost ne izlazi iz usta političara, javnih osoba, ali i onih potpuno nepoznatih i prepuštenih samima sebi. Mir nije samo odsutnost rata. On ima svoj sadržaj koji se poistovjećuje s Božjim obećanjem, tj. s njegovom riječju. Mogu se predstavljati različite koncepcije samog pojma *mira* u društvu i njegovim strukturama. No čini se da Bog pruža *mir* na drukčiji način. Božji mir ne znači svjetski poredak koji obilježava odsutnost rata ili drugih političkih stajališta koje utječu na normativu funkcioniranja države.

1.1. Riječ *mir* u grčkom jeziku

Za razliku od pojedinih autora koji smatraju da prethodna hebrejska ili grčka pojmovna povijest zbog njihove složenosti nije potrebna, mi ćemo ipak započeti upravo s njezinom povijesnom pozadinom, jer da bismo što točnije odredili značenje samog pojma, nije dovoljno gledati samo njegovo značenje u knjizi ili tekstu koji se analizira, već i značenje u drugim tekstovima, osobito onim predbiblijskim.¹

Riječ *mir*, odnosno *εἰρήνη*, pojavljuje se 92 puta u Novom zavjetu.² U Ivanovu evanđelju, koje je i područje našeg istraživanja, grčka riječ *εἰρήνη* pojavljuje se šest puta, i to u kontekstu opisa samo triju događaja. Prva tri pojavljivanja odnose se na dva Kristova tzv. »oproštajna govora« u Iv 14,27 (dva puta)

¹ Usp. Güntner HAUFE, Eirene im Neuen Testament, u: *Communio viatorum*, 27 (1984.) 7.

² Od toga četiri puta kod Mateja, jedan put kod Marka, četrnaest puta kod Luke, odnosno još sedam puta u Djelima apostolskim i na kraju najviše kod Pavla, dvadeset i šest puta.

i Iv 16,33. Preostala tri pojavljivanja pronalazimo kod ukazanja Uskrslog učenicima (usp. Iv 20,19.21.26).

U grčkoj kulturi uporaba riječi *εἰρήνη* ograničavala se ne toliko na odnose među ljudima ili djelovanje koliko na socijalno, političko i društveno stanje kako bi se najčešće opisao nedostatak ili manjak rata, odnosno sukoba te samu harmoniju u društvu. Nerijetko je s vremenom u filozofiji označavao stanje uma i osobni, odnosno nutarnji mir. Tako je i homerski ideal mira hvaljen u klasičnoj književnosti i čak dominira političkom agendom samostalnih gradova. Mir se ne vidi samo kao pozitivna vrijednost nego kao najviša vrijednost, a rat se vidi kao nužna faza i sredstvo kojim se postiže mir. Shodno tomu nastala je i latinska uzrečica: »Si vis pacem, para bellum«, odnosno »Ako želiš mir, pripremi se za rat«. Prije Sokrata, čini se, da je bila na snazi poslovice: »Čini dobro svojim prijateljima i naškodi svojim neprijateljima«. S njegovom temeljnom izrekom da »nikada nije ispravno uzvratiti zlo za zlo« pojavio se novi pristup rješavanju sukoba. I cinici i stoici gradili su na Sokratovu uvidu, ali su kovali različite koncepte mira. Cinici su hvalili svjetsko građanstvo i koristili se ilustracijama iz životinjskog života kako bi osudili ljudske ratove. Stoici su se opredijelili za koncept mira kao unutarnje kontrole ili unutarnjeg mira koji je nosio rizik da postane neosjetljiv na vlastite osjećaje kao i na napade drugih. Stoici su, međutim, duboko utjecali na kasnije prevladavajuće gledište o miru preko Varona (oko 40. pr. n. e.), kojeg je Augustin kopirao, i Epikteta (1. st. n. e.), čiji je priručnik stoljećima bio priručnik za vojnike.³

1.2. Riječ mir u hebrejskom jeziku

S druge strane u židovskoj kulturi riječ *mir* ima sasvim drugo značenje. Imenica *εἰρήνη* prevodi skoro uvijek hebrejski שָׁלוֹם (šālôm), koji opisuje čovjekovo stanje: biti dobro, cjelokupno, sigurno i zdravo te sadržava značajke obilja i prosperiteta.⁴ Za Židove Bog bi se mogao opisati kao Mir (usp. Suci 6,24), a ta riječ označava stanje dobrobiti. Dok je Grcima očito bilo ugodno primijeniti mir na unutarnju prirodu ljudi, Židovi su bili skloni rabiti taj izraz ponajprije za međuljudske ili društvene odnose gdje je vrlo blizu značenja *pravde*. Kada je pravda zadovoljena, na nju se gleda kao na Božji dar ljudima, a blagostanje

³ Usp. William KLASSEN, Mir. Novi zavjet, u: David Noel FREEDMAN (ur.), *The Anchor Yale Bible Dictionary*, V, New York, 1992., 207.

⁴ Usp. Werner FOERSTER, εἰρήνη, εἰρηνεύω, εἰρηνικός, εἰρηνοποιός, εἰρηνοποιέω, u: Gerhard KITTEL – Geoffrey BROMILEY – Gerhard FRIEDRICH, *Theological dictionary of the New Testament*, Grand Rapids, 1964., 400–417.

(šālôm) dolazi ljudima kada žive vjerno pod Božjim savezom. Također i u Septuaginti riječ εἰρήνη počinje se povezivati s »dušom« (usp. Tuž 3,17).⁵

Prema Gerhardu von Radu odnos garantiran savezom najčešće se opisivao kao mir (usp. Post 26,30; 1 Kr 5,26; Is 44,10; Job 5,23). Savez mira opisivan u Starom zavjetu pomaže nam posebno u shvaćanju dubine značenja tog pojma – mir potiče razvoj odnosa koji se temelji na izvršavanju međusobnih obveza. Upravo ta povezanost riječi šālôm s *bērît* (savez) i također s *mišpat* (sud, pravda) čini cjelovitost s pojmom mira kao radnje. Mir nije nešto što se jednostavno događa, to je stvar prepuna sadržaja koje se može »uhvatiti«. Nadalje, mir se ne vidi kao puki proizvod, već kao cilj sam po sebi.⁶

1.3. *Mir kao Božji dar u Ivanovu evanđelju*

Najvažnija značajka starozavjetnog značenja riječi *mir* u novozavjetnim spisima sadržana je u svijesti da je mir Božji dar (usp. Iz 45,7; Ps 35,27). Tako *mir* označava ne samo unutarnji mir koji se može pronaći u grčkoj filozofiji i Septuaginti, već ponajviše zbroj svih dobara koje Bog želi dati svome narodu te time postaje sinonim za spasenje, pobjedu koja je povezana s mesijanskim darom (usp. Iz 9,5; 53,5). Takvo shvaćanje mira u Novom zavjetu primjenjuje se u prvom redu na Isusa Krista. Kristov mir povezan je s bratskom ljubavlju, Božjim oprostom i spasenjem duše. U Ivanovu evanđelju riječ εἰρήνη pojavljuje se u oprostajnim govorima u kojima Isus ne samo obećava svoj mir nego ga i daje svojim učenicima (usp. Iv 14,27), da ne bi izgubili hrabrost u odnosu na izazove svijeta (usp. Iv 16,33). Također, dar mira pojavljuje se i u kontekstu obećanja Duha Svetoga (usp. Iv 14,26). U toj perspektivi pozdrav Uskrsloga »Mir vama!« (Iv 20,19.21.26) ne označava samo običan pozdrav ili želju mira, kao što je to u tradicionalnom pozdravu kod Židova, već pozdrav puno bogatiji od same želje blagoslova jer je duhovni dar. To je unutarnji dar koji se treba širiti prema van jer je povezan s kršćanskom misijom (usp. Iv 20,21).⁷

Mir je također spasenje Kristovo (usp. Iv 14,27). Iako Krist rabi karakterističan židovski pozdrav, ono po sebi nije unutarnji mir duše. Riječi izražavaju samo želju mira, dok Krist udjeljuje spasenje osigurano po njemu samome. Ponovno u Iv 16,33 pronalazimo mjesto gdje se vidi da suprotnost miru nije

⁵ Usp. William KLASSEN, *Mir. Novi zavjet*, 207–208.

⁶ Usp. Joseph P. HEALEY, *Peace. Old Testament*, u: David Noel FREEDMAN (ur.), *The Anchor Yale Bible Dictionary*, V, 206.

⁷ Usp. Jacek ONISZCZUK, *Incontri con il Risorto in Giovanni. Gv 20-21*, Roma, 2013., 64–65.

strah, već nevolja (θλίψις).⁸ Zato Učitelj tješi svoje učenike da nadiđu nevolje koje ih očekuju.

Isus je pobijedio grijeh, ali dokle god je grijeh prisutan u čovjeku, mir neće u potpunosti zaživjeti. Dok Krist ne dođe na Posljednji dan, mir ostaje dobro koje u potpunosti ima tek doći. Za Ivana, kao i za Pavla, mir nije običan dar već je plod Isusove žrtve (usp. Iv 16,33) i takav mir nema ništa zajedničko s mirom ovog svijeta.⁹

Isus je umro, a nakon toga bio je pokopan. Događa se nešto neočekivano. Isus se vratio – živ. Nakon otvorenog groba, prvi svjedoci dolaze prepričati ono što su vidjeli. U isto vrijeme svjedoče o praznom grobu, ali i riječima o Isusovoj pobjedi nad smrću. Učenici se nalaze iza zabarikadiranih vrata u strahu od Židova. Za vrijeme prvog ukazanja Uskrsli dva puta pozdravlja svoje poznatim židovskim pozdravom: »Mir vama!« (20,19.21). Koliko je ovdje potpun taj pozdrav, postaje jasno ako se prethodno pročitaju Isusovi oproštajni govori (usp. Iv 14,27; 16,33). Poseban je naglasak na tome kako Isusov mir nije izjednačen miru koji svijet daje, već je potpuno drukčiji. Trajnom Isusovu daru mira prethodila je temeljna pobjeda. Postaje jasno da Isusov dar mira ne znači da je Isus konačno zamijenio već postojeći mir, nego to da je trajni mir upravo u Isusu kao pobjedniku svijeta. Svijet je neprijateljski raspoložen prema Bogu i mrzi Isusove učenike (usp. Iv 15,18), što može izazvati strah i užas s kojima se učenici moraju nositi i nakon Isusova odlaska. Mir koji Krist daje znači konačnu sigurnost na način koji svijet u osnovi ne može dati. Govorimo o zajednici koja je pod pritiskom svoje okoline suočena s fenomenom akutnog otpada u vrijeme nastanka samog evanđelja. Takvo eshatološko, nutarnje shvaćanje mira za zajednicu ne znači bijeg od svijeta, nego nužan uvjet za vlastiti život. Kako navodi Werner Foerster,¹⁰ riječi starca Šimuna: »Sada otpuštaš, Gospodine, slugu svojeg u miru [...] jer vidješe oči moje spasenje tvoje« (Lk 2,29), možemo usporediti upravo s Ivanovim riječima o miru. To je mir koji čak i smrt prihvaća. Slično zvuče i Pavlove riječi o »miru Božjem«, koji nadilazi svaku ljudsku misao, ali jednako tako čuva kršćanina u njegovoj najdubljoj nutрини (usp. Fil 4,7). Taj mir je izvan dosega svijeta, ali ipak postoji.

⁸ Usp. Werner FOERSTER, εἰρήνη, εἰρηνεύω, εἰρηνικός, εἰρηνοποιός, εἰρηνοποιέω, u: Gerhard KITTEL – Geoffrey BROMILEY – Gerhard FRIEDRICH, *Theological dictionary of the New Testament*, 413.

⁹ Usp. Xavier LÉON-DUFOUR, Mir, u: Xavier LÉON-DUFOUR i dr., *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1969., 560.

¹⁰ Usp. Güntner HAUFE, Eirene im Neuen Testament, 12.

Po mišljenju W. Foersterera ako se netko ipak zapita što novozavjetno svjedočanstvo o temi mira može donijeti općoj mirovnoj raspravi izvan svjetovnog razuma, postoje neka opća gledišta koja proizlaze iz velikog broja pojedinačnih svjedočanstava među kojima je naš tekst. Novi zavjet uči da mir u svojoj cjelovitosti ima nužnu unutarnju dimenziju koja se bavi grijehom, strahom, pomirenjem i vjerom i nije zamjena za vanjski mir, već njegova neizostavna dimenzija. Također, ključan subjekt mirovnog djelovanja je pojedinačno ljudsko biće. Individualni aspekt mora nadopunjavati kolektivni. Crkva ili zajednica primarni je prostor za kršćansko mirovno djelovanje. Kad bi se ovdje dosljedno ostvarivala ljubav i mir, to bi bio odlučujući čimbenik mira u svijetu. I na kraju, djelovanje kršćanina u konačnici mora biti kristološki motivirano i usmjereno; mora biti nadahnut likom Isusa Krista i njegovim spasiteljskim djelom. Božje kraljevstvo je na simboličan način osvanulo s Isusom Kristom, u povijesti se pojavilo nešto bitno novo, stoga se kršćani u svakoj situaciji moraju pitati kako konkretno odgovoriti toj novosti.¹¹

Tomu ipak treba dodati posebnost Ivanova viđenja mira i njegove povezanosti s Duhom Svetim. Četvrto evanđelje potvrđuje da je mir usko povezan sa samim Isusom. To je dar vezan uz poslanje opraštanja grijeha (usp. Iv 20,19.21.26) i svjedočenja u snazi Duha Svetoga. Razlika između mira svijeta i Isusova mira nije objašnjena. Ivanova vizija svijeta je da im taj svijet donosi muku. U Kristu im je dostupan mir koji nadilazi sve prepreke. Kristov mir nema nikakve veze s odsutnošću ratovanja niti je on tu da prestanu psihološke napetosti, niti utječe na stanje blagostanja. Kako napominje William Klassen,¹² Cezarov mir nametnut nasiljem nije isto što i Kristov mir koji proizlazi iz njegove pobjede nad zlom u prihvaćanju same patnje. Htjeli mi to ili ne, to su dva dramatično različita načina postizanja mira.

2. Isusovi govori o miru – analiza i značenje

Nakon općeg pregleda pojavljivanja riječi *mir* i njegova značenja u klasičnom i biblijskom smislu pristupamo analizi mjesta u Ivanovu evanđelju koja smo prethodno istaknuli. Ukazat će nam se posebnost Isusova *mira* u kontekstu svjetovne koncepcije. Nakon predstavljene sistematizacije istaknutih mjesta Ivanova evanđelja pogledat ćemo Isusovu dublju poruku o miru i njezin često za mnoge prekriven smisao. Kao što rekosmo postoje četiri mjesta na kojima se spominje riječ *mir*.

¹¹ Usp. *Isto*, 16-17.

¹² Usp. William KLASSEN, *Mir*. Novi zavjet, 209.

2.1. *Plašljivo srce (Iv 14,27)*

»Mir vam ostavljam, mir vam svoj dajem. Ne dajem vam ga kao što svijet daje. Neka se ne plaši vaše srce i neka se ne boji.«

Očito da je važno pogledati kontekst Isusova govora. Isusovo obećanje iz 14. poglavlja nalazi se u drugom dijelu Isusova *logiona*. Apostoli su tužni i uplašeni, jer Isus odlazi. To je dio tzv. oproštajnog govora kojim se Isus obraća svojim učenicima. Tekst je podijeljen na dva dijela od 1. do 14. retka i od 15. do 31. retka. Riječi o miru nalaze se u drugom dijelu »oproštajnog govora«, točnije u sekciji koja je naslovljena »Obećanje Duha Svetoga«.¹³ Prema tome, vidimo da je »uplašenom srcu« potreban mir koji će ga ispuniti. Mir se povezuje s Braniteljem – Duhom Svetim kojeg će Otac poslati u Isusovo ime (r. 26). Tako mir postaje lijek protiv straha. No, mir se povezuje s dolaskom obećanog Duha Svetoga. Moglo bi se reći da gdje nema Duha Svetoga, tu vlada nemir (usp. Iv 14,1).

Isusov mir je plod odnosa s Ocem u koji Isus uvodi svoje učenike. To je nadnaravni mir koji izranja iz potpune ljubavi prema Ocu i nema ništa zajedničko s mirom ovog svijeta. Ponavljajući svoje riječi (usp. Iv 14,1), Isus poziva učenike na potpuno pouzdanje. Učvršćujući vjeru obećava im ispunjenje mirom koji dolazi zbog poslušnosti Ocu i njegove ljubavi. To ispunjenje obećanja dogodit će se navečer na sam dan uskrsnuća kada je uskrsli Gospodin podijelio mir svojim učenicima. Taj je mir istjerao njihov strah (usp. Iv 20,19; 20,26).¹⁴

S Iv 14,27 počinje nova tama. Dosad, čini se, Ivan u svojem evanđelju ne rabi direktno riječ *mir*. No, zasad o tome nećemo govoriti dok ne prođemo naznačena četiri mjesta iz Ivanova evanđelja. Mir koji Isus daje ljudima prirodna je posljedica djelovanja Duha Svetoga. U prvotnom smislu može se učiniti da u toj Isusovoj rečenici nema ničega novog jer je mir koji Isus daje ljudima samo prirodna posljedica činjenice da u njima već prebiva Duh Sveti. Sada će se dogoditi »spajanje« Duha Svetoga i mira. Gdje je Duh Sveti, tu se odmah pojavljuje Kristov mir kao spasenjski plod Mesije.¹⁵ U Isusovo vrijeme riječ *mir* često se upotrebljavala kao pozdrav pri susretu (usp. Iv 20,19,21,26) ili rastanku. No, izraz koji se ovdje upotrebljava nije istovjetan s uobičajenom formulom primjenjivanom na rastanku. Isus prije svega određeno kaže što im to daje. Tek potom taj dar jasno razlikuje od svega što bi svijet mogao dati. Kad svijet pri pozdravljanju upotrebljava riječ *mir*, time se izražava određena nada. Više od toga svijet ne može dati. Krist daje mir konkretno. Njegov dar ne ovisi ni o

¹³ Naslov i struktura teksta usklađeni s tekstem *Biblije*, Kršćanska sadašnjost, 2015.

¹⁴ Usp. Francis MARTIN – William M. WRIGHT IV, *The Gospel of John*, Michigan, 2015., 252.

¹⁵ Usp. Leon MORRIS, *Evanđelje po Ivanu*, Daruvar, 1997., 532.

kakvim vanjskim okolnostima. Svijet umjesto mira može pružiti nemir. Činjenica da Isus svojim učenicima daje konkretan mir može roditi zahtjevom: Ne bojte se! »Ne uznemirujte!«, »Nek' se ne plaši srce vaše!« Smirenost koju daje Krist isključuje i jedno i drugo: uznemirivanje i strah.¹⁶ Ειρήνη se ne odnosi na apstraktnu kontemplaciju mira, već istinski ulijeva mir u dušu. Zbog otog dara, Isus im može reći: »Neka se ne uznemiruje vaše srce« (Fil 4,8). Mir Božji koji nadilazi svaki razum će čuvati vaša srca i umove.¹⁷

Proroci su mir najavljivali za eshatološko vrijeme (usp. Iz 9,6; 52,7; Zah 9,10; Mih 5,9). Tada su pripovijedali odsutnost rata. No, ovdje nije riječ o miru u svijetu, nego o punini života u ljudskom srcu. Mir je dar koji može darovati samo Isus Krist, koji odlazi Ocu.¹⁸ Kako je to rekao Felix Porsch: »Isusov mir je drukčije naravi i može se primiti samo kao dar.«¹⁹ Isus će se ionako vratiti, ali za vrijeme odsustva ostavlja nam svoj mir (r. 27). Isus ne traži da njegovi učenici odmah shvate njegov odlazak Ocu. Oni bi trebali prepoznati potrebu Isusova odlaska kao nešto sasvim novo. Taj novitet učinit će Duh Sveti i mir će ostati u njihovim srcima. No, prije svega moraju vjerovati da će se to sve dogoditi (r. 27). Moraju smisao njegova odlaska vjerno prepoznati. U odlasku će biti njegova odsutnost novija sadašnjost, njegov odlazak će se pretvoriti u dolazak. Razlog njihove vjere bit će riječ obećanja; to sam vam rekao prije nego što se desi da bi vjerovali kada se dogodi (r. 29).²⁰

Mir koji Isus ostavlja svojim učenicima je autentičan, a to je suprotno onomu što nudi svijet. Dakako, treba skrenuti pozornost da je mir plod potpunog jedinstva s Očevom voljom. Isus traži od svojih učenika da mir otkriju, bilo u skorašnjoj mucu bilo u različitim životnim kušnjama. On je snaga kojom se pobjeđuje svaka zapreka, jer je sigurnost pobjede. Ukoliko učenici do kraja sačuvaju mir kako su ga i primili, imat će mir Božji u svome srcu. Mir koji je dar treba čuvati, ali i darovati ga čovječanstvu poput Isusa.²¹

Darom mira Isus daje poticaj na radost jer tuga i strah odvajaju ljude jedne od drugih. Tuga učenika bila je izazvana mukom i smrću Učitelja. Radost je došla nakon Isusova uskrsnuća te po daru Duha Svetog na prvi dan u tjednu (usp. Iv 20,19). Dosad smo rekli da je Isusov mir drukčije naravi i može ga se primiti jedino kao dar. Prema Gal 5,22 mir i radost plod su Duha Svetoga. Vrlo

¹⁶ Usp. *Isto*, 532.

¹⁷ Usp. Robert SUNGENIS, *The Gospel according to st. John*, VI, State Line, 2011., 184.

¹⁸ Usp. Guliano VIGINI (ur.), *Nowy Testament, Ewangelie i Dzieje apostołskie*, Lublin, 2000., 480.

¹⁹ Felix PORSCH, *Ivanovo evanđelje*, Zagreb, 2002., 131.

²⁰ Usp. Felix PORSCH, *Pneuma und Wort. Ein exegetischer Beitrag zur Pneumatologie des Johannesevangeliums*, Frankfurt/M, 1974., 300.

²¹ Usp. Giorgio ZEVINI, *Evandjelje po Ivanu. Duhovno čitanje*, II, Zagreb, 2022., 66–67.

značajno je također da su kod Ivana *duh, mir i radost* spomenuti u istom sklopu. Samo čovjek koji je oslobođen Duhom Svetim od straha i ispunjen Božjom prisutnošću može iskusiti što je Isusov mir.²²

Opraštajući se od svojih učenika, Isus im želi: »Šālôm!«, mir (usp. Post 43,23; 1 Sam 1,17; Mk 5,34; Lk 7,50; Dj 16,36; 3 Iv 15; Gal 6,16; 2 Sol 3,16; 1 Pt 5,14). Kako smo već naglasili na početku, hebrejski *šālôm* nije običan pozdrav, nego punina mesijanskih dobara: cjelokupnost života i zdravlja, za nas savršenstvo je radost, konačno zajedništvo između Boga i njegova naroda. Isusov mir nakon uskrsnuća je trajan dar koji dolazi od Boga. On je blizak dar, na što upućuju glagoli u prezentu u našem tekstu. To je Božja prisutnost među nama. On je autentičan plod Isusova potpunog jedinstva s Očevom voljom.²³

2.2. U meni mir imate (Iv 16,33)

»To vam rekoh da u meni mir imate. U svijetu imate muku, ali hrabri budite: ja sam pobijedio svijet!«

Slično kao u prethodnom odlomku i ovdje primjećujemo kontekst Isusova oprostajnog govora. Ta je Isusova rečenica dio veće cjeline koja ulazi u govor o obećanju Duha Svetog. Pripada trećem dijelu 16. poglavlja Ivanova evanđelja. Istodobno ta rečenica zaključuje cijeli Isusov govor. Naslov tog posljednjeg dijela je »Završetak govora: pobjeda nad svijetom«²⁴.

Do retka 33 Isus u »oprostajnom govoru« predstavlja djelovanje Duha Svetog, a na samom kraju izgovara ključnu rečenicu: »U meni imate mir.«

Kristov govor učenicima završava idejama mira i pobjede. Ovdje nailazimo na sljedeće opreke: »u meni« nasuprot »u svijetu«, »da u meni mir imate«. Riječ je o daru Isusova mira nasuprot »muka« koje dolaze od svijeta. Postojanje opreka ne znači da postoji bilo kakva sumnja u to da onaj tko je »u Kristu« doista ima mir. One upućuju s jedne strane na iskušenja u životu s kojima ljudi moraju živjeti, a s druge strane imamo život u Kristu koji obećava mir. Oni koji žive u svijetu imaju muku, ali s druge strane oni žive »u Kristu« i zato će imati mir. Bez obzira na to što su učinili Isusovi učenici na Veliki petak ipak primaju dar mira. Svijet donosi muku. To je njegova značajka. Krist je pobijedio svijet! Perfekt koji se ovdje u izvoru upotrebljava označava sigurnu pobjedu čije posljedice ostaju trajno.²⁵ Po tome se vidi razlika između mira koji pruža Isus i

²² Usp. Felix PORSCH, *Ivanovo evanđelje*, 131.

²³ Usp. Giorgio ZEVINI, *Evanđelje po Ivanu. Duhovno čitanje*, 66.

²⁴ Naslov i struktura teksta usklađeni s tekstom *Biblije*, Kršćanska sadašnjost, 2015.

²⁵ Usp. Leon MORRIS, *Evanđelje po Ivanu*, 576.

onoga prividnog mira koji želi nametnuti svijet. U njemu učenici imaju muku, dok u Isusu imaju mir. To je bitna razlika.

Ta izjava, izrečena u samoj sjeni križa, vrlo je hrabra, ali s druge strane pokazuje Učiteljevu gorčinu. Te riječi predkazuju da će Isusa njegovi prijatelji napustiti. Ivanov je cilj različit od sinoptičkog. On ukazuje na prividnu napuštenost (u kontekstu sinoptičkih evanđelja koja naglašavaju Isusovu napuštenost prema Ps 22,2; Mk 15,34; Mt 27,46). Zato njegov govor završava riječima: »To vam rekoh da u meni mir imate. U svijetu imate muku, ali hrabri budite: ja sam pobijedio svijet!«²⁶

Isusove su riječi utjeha. Nešto se slično događa na drugim mjestima i prethodnim Isusovim govorima (usp. Iv 13,9; 14,29; 16,1-4). Isus je to sve objavio svojim učenicima zato sada oni mogu imati mir i pouzdanje u njega. Otac je sve dao Sinu (usp. Iv 13,3). Sve što će se dogoditi, pa bilo i loše, sve će biti pod njegovom spasiteljskom kontrolom. Krist će svoje učenike poslati u duhovno neprijateljski svijet pun tame. Njihova je zadaća upaliti svjetlo Očeve ljubavi, koje ima moć zračiti preko njih (usp. Iv 13,35; 17,18, 21,23). Iako će oni proći kroz iskustvo trpljenja i optuživanja, Krist im govori: »Budite hrabri, ja sam pobijedio svijet!« Po njegovoj smrti i uskrsnuću Isus »oduzima grijeh svijeta (1,29) i time pobjeđuje zla. Stvarnost njegove pobjede dolazi vjernicima po vjeri. Tako Ivan poučava: »pobjeda je u tome kada pobjeđujemo svijet našom vjerom« (1 Iv 5,4). Duh sveti čini Kristovu pobjedu snažno živom u vjernicima tako da oni znaju da je to sve istina. Tako po krijeposti Duha raste vjera te bi učenici trebali imati hrabrosti i pouzdanja na putu njihove misije ljubavi u svijetu.

Kršćani su pozvani na neprestan rast u vjeri. Vjera nije samo intelektualni čin nego pretpostavlja potpun angažman osobe. Vidimo na samom početku da vjera učenika u Isusa Krista nije zrela. Oni se boje (usp. Iv 16,31-32). Još nisu toliko otvoreni na djelovanje Očeve ljubavi (usp. Iv 16,27). Kada još više povjereju, ljubav će se prelijevati preko njih, jer je Krist pobijedio.²⁷ Apostoli će imati mir unatoč tomu što su napustili Isusa i vidjeli njegovo uhićenje u vrtu. Poslije su shvatili da je on preokao te događaje, što će u njihovim mislima potvrditi da je on božanski isplanirao događaje točno onako kako su se dogodili. Bog će bez obzira na sve kušnje s kojima se suočava dati čovjeku unutarnji mir kakav ne može nitko drugi dati (usp. Fil 4,6-8, 13; Dj 5,4).²⁸

Taj Isusov govor završava obećanjem mira koji će biti darovan njegovim učenicima. Tu je i posljednji izričaj: Isus je pobijedio svijet. Raspeće neće ozna-

²⁶ Usp. Giorgio ZEVINI, *Evanđelje po Ivanu. Duhovno čitanje*, 118.

²⁷ Usp. Francis MARTIN – William M. WRIGHT IV, *The Gospel of John*, 274-275.

²⁸ Usp. Robert SUNGENIS, *The Gospel according to st. John*, 205.

čavati pobjedu nad njegovim protivnicima, nego će zahvaljujući spasenjskoj smrti imati mir.²⁹

Završetak govora o obećanju mira i poziv na hrabrost – jer pobijeđeni svijet Isusovom smrću i uskrsnućem nije u stanju vjernicima nanijeti štetu – podsjeća na završetak prvog oproštajnog govora (usp. Iv 14,27). Zajednica mora biti spremna na sukobljavanje sa svijetom.³⁰ Zato Ivan želi ohrabriti svoju zajednicu. Cilj Isusova iskustva križa je ohrabriti mladu zajednicu, pa tako i sve kršćane u svladavanju svakodnevnih iskušenja.

2.3. *Mir vama (Iv 20,19.21.26)*

I uvečer tog istog dana, prvog u tjednu, dok su učenici u strahu od Židova bili zatvorili vrata, dođe Isus, stane u sredinu i reče im: »Mir vama!«

Isus im stoga ponovno reče: »Mir vama! Kao što mene posla otac i ja šaljem vas.«

I nakon osam dana bijahu njegovi učenici opet unutra, a s njima i Toma. Vrata bijahu zatvorena, a Isus dođe, stade u sredinu i reče: »Mir vama!«

Ovi tekstovi donose događaj koji se zbija nakon Isusova uskrsnuća. Nalaze se u dvadesetom poglavlju, u njegovu trećem djelu. Nakon opisa o »praznom grobu« i »jutarnje utrke« Petra i Ivana na prazan grob (usp. Iv 20,1-10) te nakon ukazanja Uskrsloga Mariji Magdaleni (usp. Iv 20,11-18), Isus se ukazuje učenicima (usp. Iv 20,19-23). Apostoli su »zaključali« za sobom vrata. Bili su uplašeni zbog Židova. Željeli su sačuvati svoje živote, znajući što se dogodilo s raskršćem Isusom na križu. Među njima nije bilo apostola Tome. Četvrti dio opisuje upravo susret Uskrsloga s učenicima i Tomom (usp. Iv 20,24-29). Prema tome tri navedena mjesta koja spominju *mir* sadržana su u trećem i četvrtom dijelu dvadesete glave Ivanova evanđelja.

Iza oproštajnih riječi u Iv 14,27 i 16,33 stoji autoritet objavitelja koji je poslan svojim odabranicima koji su u svijetu suprotstavljeni Bogu. On im ostavlja svoj nadzemaljski mir koji se sastoji u jedinstvu Sina s Ocem. Ponovljeni pozdrav Uskrsloga u Iv 20,19.21.26 ukazuje na to da učenici ostaju povezani zajedno usred tjeskobe svijeta u neuništivoj sigurnosti božanskog odnosa. Ivanov dualistički misaoni sklop odvaja antički koncept mira od pojma *šālôm* u apokaliptici i sprečava nas da pretpostavimo da se on odnosi na anticipaciju eshatološkog mira.³¹

²⁹ Usp. Guliano VIGINI (ur.), *Nowy Testament, Ewangelie i Dzieje apostołskie*, 488.

³⁰ Usp. Felix PORSCHE, *Ivanovo evanđelje*, 150.

³¹ Usp. Victor HASLER, εἰρήνη, u: Horst R. BALZ – Gerhard SCHNEIDER (ur.), *Exegetical dictionary of the New Testament*, Grand Rapids, 1990., 396.

Zanimljivo da su učenici opet okupljeni u strahu (grč. φοβος). Vrata su bila doslovce *zaključana*, na što nas to upućuje gramatička forma (particip perфекta pasivnog). Na ovom mjestu vrata su navedena u množini i vjerojatno se odnosi na oboja vrata na ulazu u zgradu i vrata prostorije u kojoj se nalaze apostoli skriveni od straha. Svrha Ivanova otkrivanja tog detalja jest ukazati na činjenicu da je Isus učinio čudo kada je došao i stao među njih. Ivan, međutim, ne kaže da je Isus prošao kroz vrata ili zidove, nego samo da im se ukazao u sobi, i tako ga treba opisati kao uskrslog Krista. Nema više potrebe da Isus ograničava svoje božanske ovlasti. Oni će ih slobodno koristiti sada i zauvijek, kao i attribute njegove ljudske prirode.³²

Isus im se ukazuje dok su učenici bili obuzeti strahom. Staje u njihovu sredinu. Komentatori, poput Roberta Sungenisa, iznose mišljenje da je Isus ušao ravno kroz zatvorena vrata ili da su se vrata sama otvorila.

Poslije onog kako su se ponijeli na Veliki petak, učenici su od Isusa mogli očekivati samo prijekor ili okrivljivanje. Umjesto toga Isus na njih zaziva mir: »Mir vama« (usp. 1 Sam 25,6). Ovo nije samo puki pozdrav nego nešto više od toga, kao što obrazlaže spomenuto mjesto iz 1 Sam. Kralj David obraća se tako prema onima koji su vrebali na njegov život. Iako to nisu njegovi učenici tada, u kontekstu Velikog petka kada su svi nestali, apostole se može poistovjetiti s neprijateljima. Ostavili su Isusa sama, ali on njima ne vraća istom mjerom. On ih poput Davida blagoslovi sa *šālôm*.

Isusov dolazak među apostole je ispunjenje njegova obećanja s Posljednje večere: »Doći ću k vama. Još malo i svijet me više neće vidjeti, jer ja živim i vi ćete živjeti« (Iv 14,18-19). To je nova prilika gledanja i poznavanja. Obećani darovi, mir i radost sada postaju stvarnost. Stoga i *mir*, odnosno *šālôm*, poprima sasvim novo značenje. Po uskrsnom pozdravu učenici mogu nadvladati svaki strah. Tako *mir* kao stvarni dar postaje spasonosan. To je obećani dar spasenja darovan drukčije nego što svijet daruje (usp. Iv 14,27).³³

U retku 21 Isus ponavlja željeni pozdrav mira. Tako uskrsli Gospodin uvijek dolazi u svoju Crkvu kad se ona želi ograditi i zatvoriti iz straha i malovjernosti. I tada se strah pretvara u radost. Isus se dozvoljava prepoznati: pokazuje im svoje probodene ruke i bok (redak 20: kod Luke ruke i noge). To pretpostavlja da ne smije biti razdvajanja Kristove proslave od njegove smrti. Onaj koji im se ukazuje isti je onaj koji je trpio, a sada stoji pred njima. Raspeti i Uskrsli ne smije biti razdvajani. Prvi dar Uskrslog je *mir*.³⁴

³² Usp. Robert SUNGENIS, *The Gospel according to st. John*, 246.

³³ Usp. Leon MORRIS, *Evandjele po Ivanu*, 576.

³⁴ Usp. Felix PORSCH, *Ivanovo evanđelje*, 177.

U retku 21 Isus nakon uvodnog pozdrava upućuje učenicima misijski mandat koji se povezuje s Iv 17,18 i Mt 28,19-20. Tako nastaje nova spasenjska stvarnost potvrđena uskrsnućem. Sada treba tu stvarnost navijestiti svijetu koji se još uvijek nalazi pod utjecajem grijeha. Zato će vrlo važnu ulogu u tome imati Duh Sveti.³⁵ Isus daruje Duha okupljenima pomoću *daha*. To podsjeća na oživljavanje čovjeka pomoću Božjeg životvornog daha iz Post 2,7, kada je čovjek načinjen od praha postao »živa duša«. ³⁶ Sad se događa novo stvaranje koje je također najavljeno, a bilo je započeto na križu.³⁷

Redak 26 nalazi se u četvrtom djelu 20. poglavlja i govori o Tominoj nazočnosti. Giorgio Zevini vidi u tom odlomku Ivanov angažman. On je razradio tu temu s preciznom teološkom namjerom. Želi pokazati kako Uskrsnuli dovodi učenike i buduće vjernike zreloj vjeri.³⁸ Vjera i otvorenost na Mesijin dar mira zahvaća također i pojedince koji nisu pripadnici židovskog naroda.

2.4. Žetva – obilje mira i radosti

Dosad je bilo riječi o *miru* o kojem je Isus govorio na vrlo jasan način. On je nositelj mira koji daruje svojim učenicima. Prije svoje smrti on ga obećava (usp. Iv 16,33), a poslije svoje smrti i uskrsnuća (usp. Iv 20,19.21.26) on im ga daruje. Mir i radost nastupaju nakon svih strahova Isusovih učenika.

Uz mir povezuje se i radost. Može se reći da je plod mira u biblijskim tekstovima upravo radost. Dakako kao što smo primijetili do sada, gdje je Isus, tu su mir i radost.

Kod sinoptika je gozba simbol mira i radosti (usp. Mt 26,29; Lk 14,15; 22,30). Za Ivana sjedinjenje s Ocem razlog je velikoj radosti.³⁹

Odlomak o *žetvi* povezuje se s mišlju o Isusovu ispunjenju poslanja koje mu je povjerio Otac, dok je ideja žetve iz Iv 4,35-38 slika mira. To je posebna žetva. Jedan sije, a drugi žanje. No svi skupa će se radovati jer će dobiti plaću – život vječni. Žetva je, dakle, simbol ispunjena Isusova zadatka koji je dobio od Oca. Tu se događa zajednička radost i apostola i Isusa zbog mesijanskog djela.⁴⁰

³⁵ Usp. Lech STACHOWIAK, *Ewangelia według św. Jana*, Poznań- Warszawa, 1975., 391.

³⁶ Usp. Felix PORSCH, *Ivanovo evanđelje*, 178.

³⁷ Usp. Arkadiusz KRASICKI, *Rođenje iz vode i Duha (usp. Iv 3,3-8) – egzegeza i učinci kod F. Porscha i F. Libermanna*, Zagreb, 2017., 114–115.

³⁸ Usp. Giorgio ZEVINI, *Evandjelje po Ivanu. Duhovno čitanje*, 232.

³⁹ Usp. Józef ROSŁOŃ, Pokój, u: Feliks GRYGLEWICZ (ur.), *Egzegeza Ewangelii św. Jana*, Lublin, 1992., 328.

⁴⁰ Usp. *Isto*.

Isus je svjestan da je najbolji način življenja svojeg duhovna zajedništva suživot s Ocem u potpunoj poslušnosti jedinstvu s njegovom voljom. Novi život u Duhu Svetom odlikuje se radošću koja pobjeđuje svaki strah i ponuđen je ne samo Židovima nego i Samaritancima, što će reći svim ljudima. Zajedno s Kristovim dolaskom otkriva se zrelost koja postaje primjetljiva na svim poljima. Sada je vrijeme žetve, a zajedno s njom i radosti (r. 35). Hvala je apostolska ljetina, plod evangelizacije i rada u samaritanskoj zemlji. I to je razlog za još veću radost. Vrijeme žetve simbolizira sud, a košnja radost spasenja (usp. Iz 9,2; Ps 126,5; Am 9,13).⁴¹

Metafora mira je zajednička slika koja ukazuje cjelokupnost mesijanskog djela. Ona je radost koja traje i nije mutna. U Četvrtom evanđelju mir ima ulogu spasenja jer se održava u ujedinjenju s Isusom i Ocem. To donosi pobjedu. Svijest o tome donosi učenicima postojanost u trpljenju i progonu. Donosi, također, i radost zbog nade u pobjedu s Kristom.⁴²

Mir i radost koje nam daje Isus svevremenske su vrijednosti najpotrebnije čovjeku. Bez obzira na nered u svijetu ili prividni mir Isus nudi nešto značajnije – nudi sebe. Samo u Bogu je mir (usp. Ps 62,2).

Zaključak

Riječ *mir* ima posebno značenje i mjesto u teologiji Četvrtog evanđelja. Pojavljuje se direktno, ali također je skrivena u dubinama Isusovih susreta i govora s ljudima koji su započeli svoj hod u vjeri (usp. susret sa Samarijankom, Iv 4,1-42). To je jedna od značajki Ivanova evanđelja. Mir je prikazan i u slici žetve kao izraz mesijanskog obilja (usp. Iv 4,35). Nadalje, Isus je garant mira. Doduše, On je nositelj mira, a uz to i radosti. U ivanovskoj koncepciji mir je lijek protiv svakog straha. Svaki susret s Isusom, bilo da je to obećanje mira ili darivanje mira nakon uskrsnuća, povezuje se sa strahom. Međutim, svaki je susret ispunjen mirom koji silazi u srca učenika. Po Isusovoj smrti i uskrsnuću uništen je i strah, a mir je plod njegove smrti i uskrsnuća. Svijet ne pruža mir na takav način. Iako evanđelist Ivan ne opisuje detalje na koji svijet pruža mir, to ipak čini detaljno u slučaju Isusova darivanja mira. Mir se povezuje s poslanjem i darom Duha Svetog koji je darovan na oproštenje grijeha (usp. Iv 20,20-26). Tu je razlika. Svijet je u grijehu i u tami. Isus je svjetlo koje raspršuje tamu i donosi mir. Učenici imaju muku u svijetu, a u Isusu imaju mir.

⁴¹ Usp. Giorgio ZEVINI, *Evanđelje po Ivanu. Duhovno čitanje*, I, 186–187.

⁴² Usp. Józef ROSŁOŃ, *Pokój*, 328.

Isusov pozdrav *mira* poprima novu dimenziju. Postaje pozdravom ili pak oproštajnim izrazom. Time Krist pokazuje da njegovi učenici trebaju pružiti mir i onima koji su njihovi neprijatelji. Zato je u tom procesu naglašena uloga Duha Svetog, koji u Ivanovu evanđelju zauzima posebno mjesto.

Mir stvara prostor slobode zahvaljujući kojem učenici mogu primiti radosnu objavu koja se nastavlja između Raspetoga i Uskrsloga na kojem su znakovi njegove muke.

Na taj smo način pripremljeni za primanje misije popraćene darom Duha Svetog i ovlaštenu oprastati grijeh. Kao što u posljednjem ulomku Uskrsli donosi svoje darove mira u direktnom kontaktu sa svojim ranama u kojima je zdravlje.

Abstract

PEACE IN JOHN'S GOSPEL

Arkadiusz KRASICKI

Department of Religious Sciences, University of Zadar
Ulica dr. Franje Tuđmana 24i, HR – 23 000 Zadar
akrasicki@unizd.hr

Ante DRAŽINA

Department of Religious Sciences, University of Zadar
Ulica dr. Franje Tuđmana 24i, HR – 23 000 Zadar
adrazina22@unizd.hr

This study began during the war in Ukraine. The authors' intention was not to discuss war in the biblical dimension of this term, but rather to show the difference between the peace that the world cannot give and the peace that God gives. Because God himself is peace. Human efforts to achieve peace are merely ostensible. Therefore, this article attempts to approach the concept of peace from John's Gospel perspective and to demonstrate its content. This article should be an encouragement to many who are searching for both peace within and outside of themselves. Jesus is peace and only he can bring this lasting peace. The peace that the Messiah offers to His Church is an inexhaustible remedy for the health of the body and the soul.

Key words: *Jesus Christ, Peace, Holy Spirit, Fear, Church, Joy.*